

Соціальний проект

«Школа успіху «Долонька»

Постановка проблеми, її актуальність:

Стабільність держави, її економічний розвиток значною мірою залежить від фізичного та духовного розвитку дитини, ставлення держави до проблем дітей, їх інтересів та потреб. Одним із критеріїв стану захисту прав дитини в державі є кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте, варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства в Україні спостерігається тенденція все більшого поширення девіацій у середовищі дітей-сиріт та осіб з їх числа, що, у свою чергу, потребує розробки та впровадження інноваційних технологій, які забезпечуватимуть реалізацію ефективних превентивних заходів щодо профілактики девіантної поведінки серед дітей, молоді та дітей-сиріт, зокрема. Зазначимо, що система профілактичної роботи здійснюється згідно Конституції, законів України, постанов та інших актів Верховної Ради України, серед них:

- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»;
- Указ президента України «Про затвердження Комплексних заходів щодо профілактики бездоглядності та правопорушень серед дітей, їх соціальної реабілітації в суспільстві»;
- Міжнародних актів та рекомендацій щодо становища дітей та молоді (Конвенція ООН про права дитини, Конвенція про контакт з дітьми) та ін.

Під девіантною поведінкою (лат. *deviatio* – відхилення) розуміють систему вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятим у суспільстві нормам і виявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою [5].

Якщо ж говорити про причини виникнення та поширення девіантної поведінки серед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

то слід зазначити, що першопричини протиправної поведінки необхідно шукати в соціальних умовах існування таких дітей та в особистих рисах, що знижують їх адаптаційні можливості, перш за все в мотиваційній сфері, ціннісних орієнтаціях, особливостях емоційно-вольової та інтелектуальної сфер.

Відповідно до результатів наукових досліджень та доробок вітчизняних і зарубіжних науковців, виділяють психологічні та соціальні групи причин виникнення та поширення девіацій серед дітей та молоді.

До психологічних причин девіантної поведінки дітей-сиріт відносяться:

Внутрішні фактори: психологічні бар'єри, духовні проблеми, порушення ціннісно-мотиваційної сфери, емоційні проблеми, низький рівень адаптивних можливостей, негативний життєвий досвід, особливості локусу контролю та рівня самоповаги, тощо.

Зовнішні фактори, які розглядаються як зовнішні умови, що впливають на особистість, але відображаються в психіці та поведінці дітей-сиріт, тому відносяться до психологічних. Вони включають: порушення взаємовідношень з оточенням; недостатня соціальна захищеність та невиконання виховних функцій системи заступницької опіки, що призводить до порушення адаптації таких дітей; недостатність уваги з боку суспільства (соціальна занедбаність); ігнорування або неадекватні методи впливу та відсутність допомоги з боку вихователів (педагогічна занедбаність), що призводять до прогресування девіантної поведінки дітей-сиріт; негативний вплив неформальної групи однолітків тощо [1].

Серед соціальних чинників правопорушень можна виділити:

✓ загострення соціальних проблем в українському суспільстві (зниження рівня життя, забезпечення житлом, зростання проблеми зайнятості та працевлаштування, тощо);

✓ неефективну роботу соціально-культурних закладів, обмежені можливості для змістовного проведення дозвілля дітьми-сиротами;

- ✓ недосконале законодавство щодо соціального захисту дітей в кризових станах;
- ✓ недоліки в роботі правоохоронних органів;
- ✓ низький рівень правової, педагогічної культури населення;
- ✓ криміналізація культури, у тому числі дитячої і молодіжної;
- ✓ поширення зловживання алкоголем, наркотичними речовинами;
- ✓ брак можливостей отримати соціально-психологічну допомогу, тощо [3].

Доречно також додати, що результати багатьох досліджень рівня загальної самооцінки та життєвого самовизначення випускників інтернатних закладів свідчать про те, що діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які виховуються в інтернатних установах, спрямовані швидше на уникнення невдач, ніж на досягнення успіху; для них характерна занижена самооцінка; домінує страх відторгнення у спілкуванні, що заважає встановлювати стосунки з іншими людьми та досягати успіхів як у навчанні, так і в повсякденній діяльності. Варто зазначити, що перелічені вище особливості є основними факторами прояву та поширення девіацій у поведінці серед осіб з числа дітей-сиріт.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що потребують розробки та впровадження результативні соціальні проекти, спрямовані на первинну профілактику девіантної поведінки дітей-сиріт засобами зменшення впливу причин і факторів, що її зумовлюють. Саме тому ми пропонуємо створення «Школи успіху «Долонька» для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування як інноваційного методу профілактики девіантної поведінки серед дітей-сиріт засобами створення ситуації успіху. Зауважимо, що пріоритетним напрямком роботи у Школі буде саме інтерактивне навчання, тобто діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія тренера та учасників тренінгу. Саме до інтерактивної форми навчання належить тренінг, у процесі якого вміло поєднуються пасивні, активні та інтерактивні методи навчання.

Тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, зокрема, інтерактивних, за рахунок створення позитивної атмосфери у групі, та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [2]. Варто зазначити, що основним і найголовнішим компонентом тренінгових занять буде створення ситуації успіху для тренінгової групи.

Із психологічного погляду, успіх — це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прагнула у своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем домагань), або перевершив їх. На основі цього стану можуть сформуватися нові, сильніші мотиви діяльності, змінюється рівень самооцінки, самоповаги та усвідомлюються власні здібності та можливості. Якщо успіх стає стійким, постійним, може розпочатися своєрідна ланцюгова реакція, що звільняє колосальні, приховані до певного часу можливості особистості.

З педагогічного погляду, ситуація успіху — це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремої особистості, так і всього колективу. Слід підкреслити, що в педагогічному розумінні — це результат продуманої, підготовленої стратегії, тактики вчителя, сім'ї [4].

Таким чином, застосування методу створення «ситуації успіху» у тренінговій діяльності з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, дозволить вплинути на глибинні першопричини поширення девіантних форм поведінки.

Сучасний стан вирішення проблеми характеризується наявністю окремих праць щодо сутності та змісту девіантної поведінки дітей та молоді (А.Г. Антонова, О.В. Безпалько, І.С. Доміна, І.Д. Зверева, А.Й. Капська, О.В. Киричук, І.П. Лисенко, Н.Ю. Максимова, В.П. Оржеховська, Т.М. Титаренко, В.О. Татенко, С.О. Тарарухін, С.Я. Харченко, С.І. Яковенко та інші) та механізмів використання ситуацій успіху у педагогічній

діяльності (Д.В. Гоменюк, О.Г. Гусак, В.Ф. Колошин, Е.В. Коротаєва та інші). Однак, проблема розробки та впровадження соціально-педагогічних технологій, які забезпечуватимуть реалізацію ефективних превентивних заходів щодо профілактики девіантної поведінки, зокрема методом створення ситуації успіху, серед дітей-сиріт ще не була предметом окремого дослідження.

Мета проекту:

Загальна мета проекту: профілактика девіантної поведінки серед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом створення ситуацій успіху у сферах: спілкування, тайм-менеджменту, профорієнтації та працевлаштування, фінансової грамотності, взаємодії з державними органами влади. Очікується, що в рамках проекту для дітей-сиріт буде проведена серія соціально-педагогічних тренінгів, орієнтованих на формування та розвиток життєвих компетенцій у визначених сферах життя. Робота проекту доповнюватиме діяльність соціальних служб і закладів освіти, спрямовуватиме зусилля на поширення набутого досвіду серед інших учасників процесу.

Завдання проекту:

- залучення та підготовка студентів-волонтерів до роботи з організації та впровадження превентивних заходів щодо профілактики девіантної поведінки серед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- розробка та запровадження студентами-волонтерами вправ на створення ситуацій успіху відповідно до тренінгових модулів, передбачуваних програмою «Школи успіху «Долонька»;
- створення та науково-методична підтримка на базі студентської соціальної служби для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка «Школи успіху «Долонька» для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- проведення серії тренінгів «життєвого успіху» серед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на базі Житомирського Центру професійно-технічної освіти та соціального гуртожитку для осіб з числа дітей-сиріт міста Житомира.

Тривалість проекту:

10 місяців

Віковий склад цільової аудиторії:

Студенти-волонтери, віком від 16 до 22 років; діти-сироти та особи з їх числа від 14 до 22 років.

Програма реалізації проекту

<i>Етапи</i>	<i>Зміст</i>	<i>Очікувані результати</i>	<i>Терміни</i>
1.	<i>Підготовчий</i> <ul style="list-style-type: none"> ✓ збір волонтерської групи студентського активу; ✓ заключення договору про співпрацю з Центром професійно-технічної освіти та Комунальним закладом «Обласний соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» Житомирської обласної ради у місті Житомир щодо проведення тренінгів; ✓ визначення основних проблем і потреб дітей-сиріт як суб'єктів превентивної діяльності з профілактики девіантної поведінки. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ сформовано групу студентського активу (15 осіб); ✓ укладено 2 договори про співпрацю з Центром професійно-технічної освіти та Комунальним закладом «Обласний соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» Житомирської обласної ради у місті Житомир; ✓ визначено основні проблеми і потреби дітей-сиріт як суб'єктів превентивної діяльності з профілактики девіантної поведінки (5 проблем). 	Вересень
2.	<i>Методичний</i> <ul style="list-style-type: none"> ✓ розробка тренінгових модулів, спрямованих на розвиток у дітей-сиріт та осіб з їх числа життєвих компетенцій, відповідно до визначених на підготовчому етапі 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ створено тренінгові модулі, що спрямовані на розвиток у дітей-сиріт та осіб з їх числа вмій, навичок та життєвих компетенцій, необхідних для благополучного самостійного 	Жовтень-листопад

		<p>проблем;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ навчання тренерів з числа студентів-волонтерів, надання їм методичних рекомендацій та презентація конкретних тренінгових модулів; ✓ розробка та підбір студентами-волонтерами вправ на створення ситуацій успіху. 	<p>життя (5 тренінгових модулів);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ підготовлено студентів-волонтерів для тренінгової діяльності; ✓ розроблено та підібрано вправи на створення ситуацій успіху (15 вправ). 	
3.	<i>Презентаційний</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розповсюдження інформації про «Школу успіху «Долонька» на рівні громади, міських державних соціальних структур, освітніх закладів та безпосередньо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ поінформовано громадські організації, ЖМЦСССМ, учнів Центру професійно-технічної освіти та бенефіціарів Комунального закладу «Обласний соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» Житомирської обласної ради про зміст діяльності «Школи успіху «Долонька». 	Грудень
4.	<i>Впровадження</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ проведення 5 тренінгових модулів на теми: <ul style="list-style-type: none"> • спілкування, • тайм-менеджменту, • профорієнтації та працевлаштування, • фінансова грамотність, • взаємодія з державними органами. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ створено умови для формування життєвих компетенцій дітей-сиріт у визначених напрямках. 	Січень-травень
5.	<i>Результативний</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ оцінка ефективності окремих тренінгових модулів і діяльності «Школи успіху «Долонька» шляхом опитування учасників та рефлексії тренерів. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ оцінено ефективність тренінгових модулів і діяльності «Школи успіху «Долонька» шляхом опитування учасників проекту. 	Червень

Форма презентації проекту:

Проведення круглого столу для фахівців соціальних служб, закладів освіти, бенефіціарів проекту; розповсюдження інформаційних брошур; поширення матеріалів у мережі Інтернет (СУНП «Універсум», власна веб-сторінка, група Вконтакті); публікації у друкованих ЗМІ.

Очікувані результати:

Соціально-педагогічні: знижено рівень прояву та поширення девіацій серед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; сформовано життєві компетенції учасників проекту за напрямками: спілкування, тайм-менеджмент, профорієнтація та працевлаштування, фінансова грамотність, взаємодія з державними органами.

Психологічні: сформовано стійку індивідуальну систему цінностей, здатність до саморегуляції у дітей-сиріт та осіб з їх числа, а також підвищено їх самооцінку та рівень домагань.

Організаційні: створено «Школу успіху «Долонька»; розроблено тренінгові модулі з використанням вправ на створення ситуацій успіху з метою розвитку у дітей-сиріт вмінь, навичок та життєвих компетенцій, необхідних для благополучного самостійного життя

Ресурси:

Людські ресурси: волонтерський актив студентської соціальної служби для молоді на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка; соціальні партнери соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка; Intellect Room – центр інтелектуального супроводу учнівської молоді, Центр гендерної освіти на базі ЖДУ ім. І. Франка, молодіжна громадська організація «Паритет».

Матеріальні ресурси: приміщення студентської соціальної служби для молоді (внесок організаторів проекту), канцтовари (з благодійного марафону), конференц-зал університету (для проведення круглого столу).

Оригінальність:

Забезпечення міждисциплінарного підходу до профілактики девіантної поведінки, оскільки здійснюється вплив на психологічні причини поширення девіацій у середовищі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування шляхом використання вправ та створення ситуацій успіху, як ефективних методів стимулювання пізнавальної, навчальної та соціальної активності учнівської молоді.

Список використаної літератури:

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. – К., 2006. – 88 с.
2. Вчимося самостійності: навч.-метод. посіб. / За загал. ред.: Т.П. Спіріної; автор. кол.: Ю.М. Галустян, А.В. Каравай, А.Б. Кочарян, Т.Д. Мельник. – К.: Видавництво ФОП Москаленко О.М., 2011. – 212 с.
3. Інновації в роботі з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: Методичні матеріали / За заг. ред. В.П. Лютого. – К.: Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, 2005. – 104 с.
4. Коротаева Е.В. Ситуация успеха: психолого-педагогические механизмы и этапы организации / Е.В. Коротаева // Директор школы. – 2001. – №3. – С. 38-44.
5. Соціальна педагогіка / За ред. проф. А.Й. Капської. К., 2006